

ENG KATTA MEROS – BU YAXSHI TARBIYA

Mamajonova Feruza Kazimjonovna

Farg‘ona viloyati Qo‘sh tepa tumani 1-son texnikumi Tarbiya fani o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada yaxshi tarbiyaning shaxs kamoloti, oilaviy munosabatlar, ta’lim-tarbiya jarayoni va jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni tahlil qilingan. Tarbiyaning inson ma’naviyati, axloqiy fazilatlari va fuqarolik mas’uliyatini shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, oila, ta’lim muassasalari va mahalla hamkorligining yosh avlodni barkamol inson qilib tarbiyalashdagi roli ochib berilgan. Globallashuv sharoitida yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlikni rivojlantirishda tarbiyaning ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: tarbiya, ma’naviyat, axloq, odob, qadriyatlar, vatanparvarlik, mas’uliyat, yoshlar, mahalla, pedagogika, ma’rifat, taraqqiyot.

Yosh avlod tarbiyasi har qanday jamiyat taraqqiyoti va kelajagini belgilovchi muhim omillardan biridir. Inson hayotida moddiy boyliklar muayyan ahamiyatga ega bo‘lsa-da, yaxshi tarbiya undan ham qimmatli meros sanaladi. Chunki tarbiya shaxsning ma’naviy qiyofasini shakllantiradi, unda axloqiy fazilatlar, mas’uliyat hissi va jamiyatga foydali bo‘lish intilishini rivojlantiradi.

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Yaxshi tarbiya insonning hayotiy qarashlari, xulq-atvori va ijtimoiy faolligini belgilab, uni komil inson sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda oila, ta’lim muassasalari, mahalla va jamiyatning boshqa ijtimoiy institutlari muhim o‘rin tutadi.

Tarbiya inson hayotining eng muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u shaxsning ma’naviy, axloqiy, ruhiy va ijtimoiy jihatdan shakllanishini ta’minlaydi. Inson dunyoga kelgan paytdan boshlab turli tarbiyaviy ta’sirlar ostida voyaga yetadi. Dastlab oilada, keyinchalik ta’lim muassasalari va jamiyat muhitida olgan tarbiyasi uning hayot yo‘lini, dunyoqarashini va kelajakdagi faoliyatini belgilaydi. Shu sababli tarbiya har qanday jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Yaxshi tarbiya insonning nafaqat bilimli, balki odobli, mas’uliyatli va vatanparvar bo‘lib ulg‘ayishiga xizmat qiladi. Bilim insonning aqlini boyitsa, tarbiya uning qalbini va ma’naviy dunyosini yuksaltiradi. Tarbiyali inson atrofdagi insonlarga hurmat bilan munosabatda bo‘ladi, o‘zining huquq va majburiyatlarini anglaydi, jamiyat manfaatlarini shaxsiy manfaatlaridan ustun qo‘ya oladi. Bunday insonlar jamiyatda sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga xizmat qiladilar. Shu bois tarbiya masalasi faqat alohida bir oila yoki ta’lim muassasasining vazifasi emas, balki butun jamiyatning muhim vazifasidir.

Yaxshi tarbiya insonda halollik, rostgo'ylik, mehnatsevarlik, sabr-toqat, bag'rikenglik, mehr-oqibat kabi yuksak fazilatlarni shakllantiradi. Bu fazilatlar esa insonning hayot davomida duch keladigan turli muammolarni to'g'ri hal etishiga yordam beradi. Tarbiya tufayli shaxs o'z xatti-harakatlarini nazorat qilishni, boshqalar bilan hamkorlik qilishni va ijtimoiy munosabatlarda mas'uliyatli bo'lishni o'rganadi. Shuning uchun ham xalqimiz azaldan tarbiyani eng katta boylik va eng qimmatli meros sifatida qadrlab kelgan.

Tarbiya avvalo oiladan boshlanadi. Oila bolaning ilk ijtimoiy muhitidir. Farzand dunyoqarashining shakllanishi, xarakterining rivojlanishi va axloqiy fazilatlarining tarkib topishida ota-ona namunasi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bolalar ko'pincha kattalarning nasihatlaridan ko'ra ularning kundalik hayotdagi xatti-harakatlarini kuzatish orqali ko'proq tarbiya oladilar. Shu sababli ota-onalarning shaxsiy namunasi tarbiyaning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Oilada mehr-muhabbat, o'zaro hurmat va mas'uliyat muhitining mavjudligi farzandlarning ruhiy va ma'naviy jihatdan sog'lom voyaga yetishiga xizmat qiladi. Aksincha, oiladagi nizolar, befarqlik va tarbiyaga yetarli e'tibor bermaslik yoshlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bugungi kunda ota-onalar zimmasiga nafaqat farzandlarning moddiy ehtiyojlarini qondirish, balki ularning ma'naviy dunyosini boyitish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash kabi muhim vazifalar ham yuklatilgan.

Farzandga qoldiriladigan eng katta meros mol-mulk yoki boylik emas, balki yaxshi xulq, odob va ma'naviy qadriyatlardir. Moddiy boyliklar vaqtinchalik bo'lishi mumkin, ammo bolalik davrida shakllangan yaxshi tarbiya inson bilan umr bo'yi qoladi. Shuning uchun har bir ota-ona o'z farzandining tarbiyasiga mas'uliyat bilan yondashishi, unga nafaqat yaxshi yashashni, balki yaxshi inson bo'lib yashashni ham o'rgatishi lozim.

Yosh avlod tarbiyasida ta'lim muassasalari muhim o'rin tutadi. Maktablar, akademik litseylar, texnikumlar va oliy ta'lim muassasalari nafaqat bilim beruvchi, balki ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalovchi maskanlar hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadlaridan biri ham yoshlarni har tomonlama yetuk inson qilib voyaga yetkazishdir. Ta'limda faoliyat yuritayotgan tarbiya fani o'qituvchilari yoshlarning ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirishda alohida o'rin egallaydi. Ular o'quvchilarga milliy qadriyatlar, vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati, inson huquqlari, oilaviy munosabatlar va sog'lom turmush tarzi kabi muhim masalalarni o'rgatadilar. Tarbiya darslari orqali o'quvchilar nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'ladilar, balki hayotda to'g'ri qaror qabul qilish, ijtimoiy muammolarga munosabat bildirish va jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasini egallash ko'nikmalarini ham shakllantiradilar.

Ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, uchrashuvlar, davra suhbatlari, kitobxonlik kechalari va turli tanlovlar yoshlarning ma'naviy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Bunday tadbirlar o'quvchilarda milliy g'urur, Vatanga sadoqat va kelajakka ishonch tuyg'ularini mustahkamlaydi.

XXI asrda axborot texnologiyalari va internet tarmoqlarining rivojlanishi yoshlar uchun ulkan imkoniyatlar yaratish bilan birga, ayrim xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirmoqda. Turli g'oyalar, madaniyatlar va qarashlarning tezkor tarqalishi yoshlarning dunyoqarashiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda mustahkam ma'naviy immunitetga ega bo'lgan yoshlarni tarbiyalash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Yaxshi tarbiya yoshlarni zararli g'oyalardan, ma'naviy tahdidlardan va turli salbiy ta'sirlardan himoya qiluvchi muhim vositadir. Tarbiyali yoshlar axborotlarni tanqidiy tahlil qila oladilar, milliy manfaatlarni anglaydilar va turli mafkuraviy ta'sirlarga berilib ketmaydilar. Shu bois bugungi kunda tarbiya masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilib, yoshlar bilan ishlashning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Globallashuv davrida yoshlarning milliy o'zligini anglashiga, tarixiy merosga hurmat ruhida tarbiyalanishiga va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq bo'lib voyaga yetishiga alohida e'tibor qaratish zarur. Bunda oila, ta'lim muassasalari, mahalla va keng jamoatchilikning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Har qanday davlatning taraqqiyoti uning fuqarolari ma'naviy yetukligi bilan chambarchas bog'liqdir. Tarbiyali insonlar ko'p bo'lgan jamiyatda qonun ustuvorligi ta'minlanadi, ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi va taraqqiyot uchun qulay muhit yaratiladi. Aksincha, tarbiyaga e'tibor sust bo'lgan jamiyatlarda turli ijtimoiy muammolar, huquqbuzarliklar va ma'naviy inqirozlar yuzaga kelishi mumkin. Yaxshi tarbiya insonlarni bir-biriga yaqinlashtiradi, o'zaro hurmat va hamjihatlikni kuchaytiradi. Tarbiyali avlod esa mamlakatning iqtisodiy, siyosiy va madaniy rivojlanishiga munosib hissa qo'sha oladi. Shu ma'noda, yosh avlodga berilgan tarbiya kelajak taraqqiyotiga kiritilgan eng muhim investitsiyadir. Chunki bugun tarbiyalanayotgan yoshlar ertangi kunning mutaxassislari, rahbarlari va jamiyat yetakchilari bo'lib yetishadilar.

Yaxshi tarbiya inson ongida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'un shakllantirishning eng muhim vositasi hisoblanadi. Har bir xalqning asrlar davomida shakllangan urf-odatlar, an'analar, axloqiy me'yorlari va madaniy merosi mavjud bo'lib, ular yosh avlodga tarbiya orqali yetkaziladi. Tarbiya jarayonida yoshlarda kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, mehmondo'stlik, saxovat, bag'rikenglik va insonparvarlik kabi fazilatlar rivojlanadi. Aynan shu sifatlar insonning jamiyatdagi munosabatlarini tartibga soladi va uning ma'naviy qiyofasini belgilaydi. Milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalangan yoshlar o'z xalqining tarixi, tili va

madaniyatiga befarq bo'lmaydi. Ular o'zligini anglagan holda boshqa millatlar va madaniyatlarga ham hurmat bilan munosabatda bo'lishni o'rganadilar. Shu jihatdan tarbiya nafaqat ma'naviy yetuklikni, balki millatlararo totuvlik va ijtimoiy hamjihatlikni ta'minlashda ham muhim omil hisoblanadi. Jamiyatda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash, yoshlarni turli zararli oqimlardan asrash ham ko'p jihatdan ularning qanday tarbiya olganiga bog'liqdir.

Tarbiya faqat axloqiy fazilatlarni shakllantirish bilan cheklanib qolmaydi, balki insonning kasbiy faoliyatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Har qanday mutaxassisning muvaffaqiyati uning bilim va ko'nikmalari bilan bir qatorda mas'uliyat, intizom, halollik va mehnatsevarlik kabi sifatlariga ham bog'liq bo'ladi. Aynan ushbu sifatlar esa tarbiya jarayonida shakllanadi.

Bugungi mehnat bozorida nafaqat o'z kasbini yaxshi biladigan, balki jamoa bilan ishlay oladigan, muloqot madaniyatiga ega, tashabbuskor va mas'uliyatli mutaxassislarga talab yuqori. Texnikumlarda tahsil olayotgan yoshlar kelajakda turli sohalarda faoliyat yuritishlari sababli ularda kasbiy madaniyat va mehnat etikasi ko'nikmalarini shakllantirish muhim vazifalardan biridir. Tarbiyali mutaxassis ish joyida intizomga amal qiladi, o'z vazifalarini vijdonan bajaradi va jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'shadi. Shu sababli tarbiya va kasbiy tayyorgarlik bir-birini to'ldiruvchi jarayonlar sifatida qaralishi lozim.

O'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan mahalla tizimi yoshlar tarbiyasida muhim o'rin tutib kelgan. Mahalla insonning kundalik hayoti bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ijtimoiy muhit sifatida nafaqat qo'shnichilik munosabatlarini, balki ma'naviy qadriyatlarning davomiyligini ham ta'minlaydi. Mahallada o'tkaziladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, bayramlar, uchrashuvlar va turli tashabbuslar yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Mahalla oqsoqollari, nuroniylar va faol fuqarolar yosh avlod uchun hayotiy tajriba maktabi vazifasini bajaradi. Ularning nasihatlar, ibratli faoliyati va jamiyatdagi obro'si yoshlarning ma'naviy shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, bugungi kunda mahalla va ta'lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish orqali yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni kitobxonlikka, sportga va ijodiy faoliyatga jalb qilish imkoniyatlari kengaymoqda.

Yaxshi tarbiyaning muhim manbalaridan biri kitob mutolaasi hisoblanadi. Kitob inson tafakkurini boyitadi, dunyoqarashini kengaytiradi va ma'naviy olamini yuksaltiradi. Mutolaa jarayonida yoshlar tarixiy tajriba, buyuk allomalar merosi va umuminsoniy qadriyatlar bilan tanishadilar. Bu esa ularda mustaqil fikrlash, voqealarga tanqidiy yondashish va to'g'ri xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Kitob o'qishga odatlangan yoshlarning nutqi ravon, fikrlashi teran va ma'naviy dunyosi boy bo'ladi. Ular turli salbiy ta'sirlarga kamroq beriladilar va hayotiy maqsadlarini aniq belgilay oladilar. Shu bois ta'lim muassasalari va oilalarda

kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish tarbiyaning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralishi zarur. Yoshlarni badiiy, ilmiy va ma‘rifiy adabiyotlarni mutolaa qilishga rag‘batlantirish orqali ularning ma‘naviy kamolotiga katta hissa qo‘shish mumkin.

Tarbiya bir martalik yoki ma‘lum bir yosh davri bilan cheklanadigan jarayon emas. U insonning butun hayoti davomida davom etadigan uzluksiz jarayondir. Shaxsning dunyoqarashi, qadriyatlari va hayotiy pozitsiyasi vaqt o‘tishi bilan boyib boradi, yangi tajribalar asosida takomillashadi. Shu sababli tarbiya oiladan boshlanib, maktab, texnikum, oliy ta‘lim muassasalari, mehnat jamoalari va keng jamoatchilik faoliyati orqali izchil davom ettirilishi lozim. Uzluksiz tarbiya natijasida inson o‘z ustida ishlash, bilim va tajribasini muntazam ravishda boyitish zarurligini anglaydi. Bunday shaxs jamiyatdagi o‘zgarishlarga moslasha oladi, zamonaviy talablarga javob beradigan mutaxassis va faol fuqaro sifatida shakllanadi. Demak, yaxshi tarbiya insonning nafaqat bugungi hayotida, balki uning kelajakdagi muvaffaqiyatlari va ma‘naviy kamolotida ham hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, yaxshi tarbiya inson hayotidagi eng muhim ma‘naviy boylik va eng qimmatli merosdir. U shaxsning axloqiy fazilatlarini shakllantirib, jamiyatda munosib o‘rin egallashiga xizmat qiladi. Tarbiya orqali insonda mas‘uliyat, halollik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik va insonparvarlik kabi yuksak sifatlar rivojlanadi.

Bugungi kunda yoshlarni barkamol inson etib tarbiyalash davlat va jamiyat oldidagi eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda oila, ta‘lim muassasalari va mahallaning hamkorligi alohida ahamiyat kasb etadi. Yaxshi tarbiya olgan avlod jamiyat taraqqiyoti, ijtimoiy barqarorlik va ma‘naviy yuksalishning asosiy tayanchi bo‘lib xizmat qiladi. Shunday ekan, yosh avlodga qoldiriladigan eng katta meros moddiy boylik emas, balki yaxshi tarbiyadir. Chunki aynan tarbiya insonni komillikka, jamiyatni esa taraqqiyot va farovonlik sari yetaklaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008. – 176 b.
2. Hasanboyev J., To‘raqulov X., Haydarov M., Hasanboyeva O. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2013. – 456 b.
3. Ochilov M. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010. – 352 b.
4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta‘limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste‘dod, 2008. – 180 b.
5. Musurmonova O. Oila ma‘naviyati – milliy g‘urur. – Toshkent: O‘qituvchi, 2007. – 224 b.
6. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta‘lim sifati va barkamol avlod tarbiyasi. – Toshkent: Fan, 2011. – 196 b.

